

РОЗДІЛ ІІІ. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.9:35.073.533(477)

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-2-03>

Нормативний аналіз реалізації принципу гласності в цивільному судочинстві України

Алімов К. О., Щипанова О. О.

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
alimova.alesya@gmail.com

Ключові слова:

принцип цивільного судочинства, гласність, реалізація принципу гласності.

Надійшло до редколегії:

20.08.2019

Прийнято до друку: 23.09.2019

Процесуальному законодавству кожної держави, зокрема України, притаманна така його виразна риса, як мінливість, за якої один закон замінює інший, одна зміна тягне за собою подальші зміни. Спостерігаючи за цим процесом з часів незалежності нашої країни, можемо дійти висновку, що більш-менш сталим залишається одне, а саме принципи судочинства.

Одним із найдавніших в історії права України є принцип гласності цивільного судочинства, про що свідчать багато наукових історичних джерел. Проте нині питання, пов'язані з реалізацією цієї засади, досі привертають увагу правників і сильно поширені серед науковців, адже будь-які зміни, що вносяться, зокрема, до Цивільного процесуального кодексу України, мають відповідати принципу гласності й не суперечити йому. Найважливішим у цьому є його реалізація, тобто можливість застосування та ймовірні обмеження щодо учасників справи. З огляду на нещодавно внесені до вищезазначеного закону зміни розгляд є актуальним.

У статті розглянуто сутність реалізації принципу гласності у цивільному судочинстві України, його зміст, особливості правової регламентації чинним законодавством держави.

Regulatory analysis of realization of the principle of glasses in the civil commission of Ukraine

Alimov K. O., Shchypanova O. O.

Zaporozhia National University, str. Zhukovskogo, 66, Zaporozhia, Ukraine
alimova.alesya@gmail.com

Key words:

principle of publicity of the civil rule-making, publicity, realization of principle of publicity.

The procedural law of every state, including Ukraine, is characterized by its distinctive feature as variability – one law replaces another; one change entails the following changes. Observing this process since the independence of our country, we can conclude that more or less constant remains one thing – the principles of justice.

One of the oldest in the history of Ukrainian law is the principle of the publicity of civil justice, as evidenced by many scientific historical

sources. However, to date, issues related to the implementation of this framework are attracting the attention of lawyers and are widespread in the work of scientists. After all, any changes that are made, in particular to the Civil Procedure Code of Ukraine, must comply with the principle of publicity and not contradict it. And the most important in this is its implementation, the possibility of application and possible restrictions on the participants in the case. Given the recent changes to the above law, the review is up-to-date.

In the article examined author's realization of principle of publicity of the civil rule-making of Ukraine, its content, features of legal regulation by the current legislation of the state.

Питання реалізації принципу гласності у цивільному судочинстві України розглядали у своїх працях такі вчені, як В.А. Бігун, О.Б. Верба-Сидор, Г.С. Волосатий, О.О. Гаврилук, В.В. Городовенко, О.П. Іванченко, В.М. Кампо, С.В. Ківалов, Т.М. Кілічава, В.В. Комаров, В.М. Кравчук, В.А. Кройтор, Р.Я. Лемик, Н.П. Лукашова, А.О. Малярєнко, О.О. Овсяннікова, В.О. Работинська, Н.Ю. Сакара, С.В. Сенік, В.О. Серьогін, В.С. Стефанюк, В.Е. Теліпко, В.І. Тертишніков, Г.П. Тимченко, С.Я. Фурса, Ю.С. Червоний.

Принцип гласності судочинства належить до категорії міжгалузевих, отже, притаманних усім галузям процесуального права. Це положення законодавчо закріплене ст. 129 Конституції України, в якій зазначено, що основними засадами судочинства є гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами [1]. Проте у цивільному процесі, на відміну від кримінального та адміністративного, йому притаманні свої особливості.

Найбільш повно засада гласності цивільного процесу регламентована у ст. 7 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК). Однак сама стаття не містить дефініції цього поняття. Законодавець у ч. 1 досліджуваної статті Кодексу дав лише невелике роз'яснення, яким суд та інші учасники цивільного процесу мають керуватися під час розгляду справи у суді: «Розгляд справ у судах проводиться усно і відкрито, крім випадків, передбачених Кодексом» [2]. Отже, усність і відкритість є

визначальними поняттями, які слід мати на увазі під час застосування принципу гласності в цивільному судочинстві. Проте вичерпне його розуміння набагато ширше, адже воно включає основні поняття; коло учасників процесу, до яких застосовується і які застосовують цей принцип; фіксацію судового засідання за допомогою технічних засобів; надання доступу до судових рішень; відкритий доступ до інформації про дату, місце та час судових засідань; обмеження у реалізації тощо. Через це тлумачення ст. 7 Цивільного процесуального Кодексу у кожному конкретному випадку різнитиметься, що насамперед залежить від рівня правової освіти та досвіду роботи юриста, який застосовує це поняття під час розгляду справи судом. Розуміння поняття «гласність» суттєво різниться серед науковців. О.Б. Верба-Сидор зміст принципу гласності у своїй праці виклала досить лаконічно: «відкритість судового розгляду полягає в тому, що усі цивільні справи в усіх судових інстанціях розглядаються публічно» [3, с. 34]. Більш повно описав засаду гласності В.Е. Теліпко. На його думку, відкритий розгляд означає встановлений процесуальним законом порядок розгляду справ у судах, за якого судові засідання проводяться відкрито з наданням реальної й рівної можливості громадянам, які цікавляться справою, бути присутніми в залі, стежити за ходом судового розгляду, конспектувати, стенографувати те, що відбувається, використовувати портативні аудіотехнічні пристрої (кіно-, фото- та відеозйомка із застосуванням стаціонарної

апаратури провадяться тільки з дозволу суду й учасників процесу) [4]. Іншу думку має Т.М. Кілічава, що вважає, що принцип гласності характеризує демократизм цивільного судочинства і сприяє здійсненню ним запобіжної і виховної функцій. В.В. Городовенко вважає, що гласність є вужчим поняттям, ніж доступність до правосуддя, яке традиційно означає свободу доступу громадян до залів судових засідань [6, с. 39]. Іншої думки дотримується О.О. Гаврилюк, який стверджує, що гласність, а саме відкритість судового розгляду, – це чіткий та прозорий судовий процес, який є зрозумілим не лише для його учасників, але й для громадськості [7, с. 50].

Як бачимо, думки науковців схожі, але водночас різняться між собою. У кожному з наведених висловлювань автори дають визначення досліджуваного принципу, виходячи з різних позицій, що зумовлює відмінність їхніх точок зору. Одні розглядають засаду гласності у вузькому, а інші – у широкому розумінні. Проте є дещо спільне, що об'єднує ці думки, а саме сутність принципу, яка полягає у його публічності, тобто доступності суспільству. Шляхи цієї доступності кожен розуміє неоднаково, виходячи з особливості суспільних відносин, в яких застосовується засада гласності.

Говорячи про шляхи реалізації принципу гласності, перш за все звертаємо увагу на те, що слід розуміти під поняттями «усність» та «відкритість». У цьому разі застосування звукової форми слів може бути виражене у:

1) перевірки секретарем судового засідання тих, хто з'явився у судове засідання, а також оголошенні ним фраз на кшталт «Встати, суд іде»;

2) зачитуванні сутності справи, яка розглядається, суддею одноособово чи колегією суддів;

3) з'ясуванні обставин справи шляхом допиту свідків, ознайомлення з доказами по справі, їх демонстрації;

4) здійсненні перекладу показань учасника судового процесу, доказів, наданих суду перекладачем;

5) оголошенні висновку експерта;

6) проведенні судових дебатів;

7) оголошенні судом рішення, винесенні ухвал тощо.

Регламентацію принципу гласності можна дослідити серед таких нормативно-правових актів, як Конституція України, Цивільний процесуальний кодекс України, Закони України «Про судоустрій та статус суддів», «Про доступ до судових рішень», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень». Усі вони містять положення, які тим чи іншим чином регулюють відносини, які виникають під час реалізації принципу гласності. Зазначеними нормативними актами передбачені права, якими наділені, окрім учасників цивільного процесу, звичайні пересічні громадяни, а також обмеження, тобто так звані заборони, які дещо звужують осіб, які є або потенційно можуть бути учасниками цього процесу, щодо реалізації їх правомочностей. Отже, йдеться про шляхи реалізації принципу гласності у цивільному судочинстві. Існує такі три напрями застосування принципу гласності:

– використання суб'єктивного права, якими наділені громадяни;

– виконання юридичного обов'язку;

– дотримання приписів законодавства про судочинство.

Кожен із перелічених елементів має власні, тобто притаманні лише йому, особливості, тому розглянемо їх детальніше.

Першим елементом реалізації принципу гласності є використання суб'єктивного права. Найбільш повно зазначених вище суб'єктів наділяє правами гласності Цивільний процесуальний кодекс України. Йдеться про ст. 7 Кодексу. Для того щоби більш повно проаналізувати перший елемент

реалізації принципу гласності, ми пропонуємо виокремити таких трьох суб'єктів цивільно-процесуальних правовідносин, які наділені правомочностями:

1) суд як державний орган, який вершить правосуддя, в особі судді або колегії суддів;

2) особи, які беруть участь у процесі, зокрема сторони, свідки;

3) інші суб'єкти, зокрема вільні слухачі, звичайні громадяни.

Суд є основною й найголовнішою ланкою в цивільно-процесуальних відносинах, оскільки на нього покладається функція правосуддя у державі. Саме він уповноважений розглядати й вирішувати цивільні справи по суті. Це має наслідком велику відповідальність, оскільки рішення, ухвала, постанова судді породжують юридичні наслідки. Для того щоби ухвалити правильне рішення по справі, дуже важливо не тільки дотриматися, але й правильно застосувати дозвільні норми права, які містяться у чинному законодавстві. Задля цього упорядники Цивільного процесуального кодексу України, зокрема, ретельно прописують його положення, наділяючи органи правосуддя певними правами.

Аналізуючи ст. 7 Цивільного процесуального кодексу України, можемо виділити такі групи правомочностей суду.

По-перше, суд може видалити із зали судових засідань осіб, які перешкоджають веденню судового засідання, здійсненню прав або виконанню обов'язків учасників судового процесу чи судді, порушують порядок у залі суду [2; 9]. У Цивільному процесуальному кодексі старої редакції ця правомочність містилась лише у главі під назвою «Заходи процесуального примусу», а саме у ст. 92 [2]. Логічним постає питання про те, чому законодавець у Кодексі нової редакції дублює це право (окрім ст. 145) саме у статті, яка регламентує гласність, адже зміст цих двох статей майже однаковий. Відповідь

можна пояснити таким чином. Як ми зазначали раніше, гласність оперується поняттями «відкритість» та «усність». Порушення порядку під час судового засідання веде до порушення прав учасників процесу, а також нормальної діяльності суду під час розгляду та/або вирішення справи по суті. За таких умов можна допустити думку про те, що усний розгляд справи переривається, що відволікає всіх присутніх у залі судового засідання від суті справи, особливо це відволікає суддю, який повинен за результатами допиту свідків, дослідженням доказів ухвалити правильне рішення. Проте, на нашу думку, важко відокремлювати ці дві статті одну від одної, адже на практиці під час їх застосування можлива конкуренція норм. Хоча у ч. 5 ст. 7, на відміну від ст. 145, відсутнє попередження головуєчого, яке передує видаленню особи із зали судового засідання в разі порушення нею порядку під час розгляду справи. У ст. 145 є додаткове порушення, що полягає у невиконанні розпоряджень головуєчого, яке відсутнє у ч. 5 ст. 7 Цивільного процесуального кодексу [2]. Інші ж положення цих двох статей однакові, тому законодавцю варто звернути увагу на цей недолік у законі.

По-друге, суд може дозволяти трансляцію судового засідання (ч. 5 ст. 7 ЦПК) [2]. При цьому суд обов'язково враховує думки учасників справи та можливості здійснення такої трансляції без шкоди для судового розгляду. Частіше за все суди здійснюють пряму трансляцію, тобто безпосередню трансляцію судового засідання по телебаченню чи радіо без попереднього запису та монтажу. Задля цього у мережі Інтернет на офіційному порталі «Судова влада України» є окремий розділ, присвячений цьому. Більш того, на цьому сайті є архів, у якому розміщені всі справи, які транслювалися раніше, а також заплановані трансляції зі вказівкою точної дати та часу її проведення. Зручність порталу полягає в тому, що кожен

бажаючий може в онлайн-режимі спостерігати за проведенням судового засідання. Говорячи про архів трансляцій судових засідань, звертаємо увагу на той факт, що «Судова влада України» на “Youtube” має власний однойменний канал, на якому розміщені всі записи судових засідань, які раніше транслиувалися в онлайн-режимі. Статистика цього каналу свідчить про його невелику популярність. За три роки існування зазначеного веб-сайту загальна кількість переглядів відео, опублікованих там, становить 752 тисячі [10]. Стосовно підписників, які постійно стежать за новинами «Судової влади України», то їх налічується 1,4 тисячі осіб [10]. Проте ці показники все ж таки свідчать про те, що суспільство виявляє інтерес до судового процесу, зокрема цивільного.

По-третє, суд може оголосити судові засідання закритим повністю або закритою його частину, про що виноситься окрема ухвала [2; 9].

По-четверте, суд може визначити місце в залі судових засідань, з якого мають проводитися фотозйомка, кінозапис [2; 9].

Як бачимо, суд як державний орган, що здійснює правосуддя, наділений широкими повноваженнями у сфері гласності судочинства. Окрім цього, він усебічно використовує надані йому законами правомочності. Саме тому реалізацію певних прав суду нині може бачити будь-яка особа, навіть не виходячи за межі власного житла.

Наступними суб'єктами цивільно-процесуальних правовідносин, які наділені специфічними правомочностями, є особи, які беруть участь у судовому процесі. Вони мають таку групу прав.

Право безперешкодно отримувати інформацію, яка є відкритою, про суд, який розглядає справу, сторони спору та предмет позову, дату надходження позовної заяви, апеляційної, касаційної скарги, заяви про перегляд судового рішення, стадії розгляду справи, місце, дату й час судового засідання, рух справи

з одного суду до іншого [9]. Крім того, користувачі можуть отримувати витяги необхідних їм даних. Така інформація розміщується на офіційному веб-порталі судової влади України й підлягає негайному оприлюдненню, крім випадків нерозголошення даних щодо закритого судового засідання.

Право заявляти клопотання про розгляд справи у закритому судовому засіданні задля забезпечення таємниці усиновлення, запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя учасників справи або відомостей, що принижують їхню честь і гідність, а також в інших випадках, установлених законом [2].

Право проводити у залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених ЦПК [2; 9]. Такі обмеження можуть стосуватися лише випадків проведення судового засідання закритого типу, за якого забороняється здійснення будь-якого технічного запису ходу розгляду справи.

Право давати згоду на оголошення в судовому засіданні змісту особистих паперів, листів, записів телефонних розмов, телеграм та інших видів кореспонденції [2]. Зазначені повідомлення долучаються до справи для розгляду її судом тоді, коли вони містять будь-які докази, які мають значення для вирішення справи. Водночас інформація, дані, які містяться в такій кореспонденції, не підлягають розголошенню. ЦПК при цьому посилається на ЦКУ, чим наголошує на тому, що згода на вчинення цієї дії має бути отримана від особи, яка направила будь-який із перелічених вище видів кореспонденції, та адресата. У ст. 306 Цивільного кодексу України зазначається, що якщо кореспонденція стосується особистого життя іншої фізичної особи, то для її використання потрібна згода цієї особи. У разі смерті

фізичної особи, яка направила кореспонденцію, й адресата використання кореспонденції є можливим лише за згодою їхніх дітей, вдови (вдівця), а якщо їх немає, то батьків, братів та сестер [11]. Це ж правило застосовується під час дослідження звуко- й відеозаписів такого самого характеру.

Аналізуючи перелічені вище права осіб, які беруть участь у цивільному процесі, можемо зробити висновок про те, що вони більше пов'язані з питанням можливості проведення закритого судового засідання. Саме таким чином засада гласності знаходить свій вияв.

Завершує аналіз реалізації принципу гласності шляхом використання суб'єктивного права характеристика інших осіб, не причетних до цивільного судочинства. Найяскравішим прикладом таких суб'єктів є вільні слухачі, присутні на судових засіданнях, а також громадяни загалом. Перелік їхніх прав можна представити таким чином.

Будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні [2; 9]. Ця теза означає, що бажані можуть відвідати будь-яке судове засідання (окрім випадків, коли воно закрите), у будь-якому місті незалежно від власного місця реєстрації та проживання. Причому кількість відвідування подібних засідань законодавством не обмежується. Іноземні громадяни та апатриди також можуть бути присутні у судових засіданнях як вільні слухачі, адже Основним Законом нашої держави встановлено, що зазначені особи за умови, що вони перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами й свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими чинним законодавством [1]. Оскільки норми ЦПК не містять прямої заборони, а зазначають, що будь-яка особа може бути присутньою у судовому засіданні, то це право поширюється на інших осіб, які не є громадянами України. Норма ЦПК, яка

регламентує присутність особи у судовому засіданні, не має обмежень стосовно віку людини під час її допуску до зали суду. Однак якщо присутність певних осіб заважає досягненню цілей судочинства, то суд задля встановлення порядку в залі судового засідання вправі видалити цих осіб.

Особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити у залі судового засідання фотозйомку, відео- та аудіозапис з використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, зазначених вище [2; 9].

Останнім елементом реалізації принципу гласності в цивільному процесі є дотримання приписів законодавства про судочинство. Вони мають загальну назву, а саме «Забороняючі норми», які прямо в законі зазначають, що вчинення тих чи інших дій є неприпустимим, має наслідком настання юридичної відповідальності та вжиття заходів примусу до осіб, які ці приписи порушили. Законодавство України, яке регламентує порядок здійснення судочинства, містить такі приписи.

Під час проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, а також трансляції судового засідання особами, які це здійснюють, не мають створюватися перешкоди у веденні засідання та здійсненні учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав [2; 9]. За порушення цих правил до осіб судом буде вжито заходів процесуального примусу (від попередження до накладення штрафу).

Від особи, яка бажає бути присутньою у судовому засіданні, забороняється вимагати будь-які документи, крім тих, що посвідчують особу, зокрема ними можуть бути паспорт, студентський квиток [2]. Значення цієї заборони полягає в тому, що суд не ставить за потрібне мати відвідувачам судового засідання

спеціальне посвідчення або інший документ, який мав би привілеї порівняно з іншими під час допуску особи до зали судових засідань і до цивільного процесу загалом.

У разі присутності під час розгляду справи в порядку закритого судового засідання свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів на них покладається заборона розголошення інформації, яка таким чином стала їм відомою [2]. Суд заздалегідь попереджає зазначених осіб про цей обов'язок задля забезпечення захисту інформації, вчиняються окремі процесуальні дії в закритому судовому засіданні. За порушення збереження таємниці Кримінальним кодексом України передбачається відповідальність, зокрема розголошення таємниці усиновлення всупереч волі усиновителя (ч. 1 ст. 168) карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років [12].

Під час проведення закритого судового засідання не допускається використання систем відеоконференц-зв'язку та транслявання перебігу судового засідання в мережі Інтернет [2]. Ця заборона спрямована на забезпечення схоронності інформації певного виду та її подальшого нерозголошення, що може завдати шкоди державним, суспільним чи особистим інтересам.

Дослідивши реалізацію принципу гласності в цивільному процесі у трьох її аспектах, можемо зробити такі висновки. По-перше, гласність завжди оперує двома

поняттями, такими як «відкритість» та «усність», які, незважаючи на різний зміст, все ж таки тісно пов'язані один з одним. По-друге, реалізація гласності має три форми свого існування, а саме використання суб'єктивного права, виконання юридичного обов'язку та дотримання приписів цивільного судочинства. Усі вони містяться в різних нормативних актах, які регламентують здійснення цивільного процесу різною мірою. Однак комплексно вони зосереджені у ЦПК, а саме у ст. 7, зміст якої упорядниками Кодексу цілком відповідає сутності досліджуваного принципу. Є лише один виняток, який стосується права суду видаляти осіб із зали судових засідань у разі порушення ними порядку під час розгляду справи. Це положення дублюється у главі «Заходи процесуального примусу». На нашу думку, недоцільним є те, що законодавець відніс таку правомочність у статтю, в якій описана сутність принципу гласності. По-третє, зміст принципу гласності, аналізований нами з трьох боків, свідчить про те, що під час реалізації прав, яких у суб'єктів цивільного процесу достатньо, насамперед необхідно звертати увагу на те, чи не порушуватимуться активними діями одних осіб права інших осіб. Саме для врегулювання подібних відносин держава забезпечує всіх учасників судочинства гарантіями, які мають свій вияв у покладенні на них певних юридичних обов'язків та існуванні низки заборон, аби підтримувати баланс під час правовідносин у сфері здійснення правосуддя.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. URL: www.rada.gov.ua.
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 року. URL: www.rada.gov.ua.
3. Верба-Сидор О. Б., Воробель У. Б., Навроцька Ю. В. Цивільне процесуальне право України : навчальний посібник (у схемах і таблицях). Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 388 с.

4. Теліпко В. Е. Науково-практичний коментар Закону України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://textbook.com.ua/pravo/1474611184>.
5. Кілічава Т. М. Цивільне процесуальне право. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/r166.pdf>.
6. Городовенко В. В. Принцип гласності та відкритості у вітчизняному судочинстві: проблеми реалізації. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 9 (133). С. 38–43.
7. Гаврилюк О. О. Принцип гласності та відкритості в адміністративному судочинстві України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 ; Міжнародний університет бізнесу і права. Херсон, 2012. 196 с.
8. Овсяннікова О. О. Генезис принципу гласності судової влади. URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/1300ohsv.pdf>.
9. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року. URL: www.rada.gov.ua.
10. Судова влада України. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCFDRcAmACu5ljFYUMGctnA/about>.
11. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року. URL: www.rada.gov.ua.
12. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року. URL: www.rada.gov.ua.
13. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 року. URL: www.rada.gov.ua.
14. Про доступ до судових рішень : Закон України від 22 грудня 2015 року. URL: www.rada.gov.ua.

References

1. “The Constitution of Ukraine”: Law of Ukraine of June 28, 1996, available at: www.rada.gov.ua.
2. “Code of Civil Procedure of Ukraine”: Law of Ukraine of March 18, 2004, available at: www.rada.gov.ua.
3. Verba-Sidor, O. B., Vorobel, V. B. and Navrotskaya, Y. V. (2013), *Tsyvilne protsesualne pravo Ukrainy: navchalnyi posibnyk (u skhemakh i tablytsiakh)* [Civil Procedure Law of Ukraine: Textbook (in Diagrams and Tables)], Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, Ukraine.
4. Telipko, V. E. *Naukovo-praktychnyi komentar Zakonu Ukrainy “Pro sudoustrii i status suddiv”* [Scientific and Practical Commentary on the Law of Ukraine “On Judicial System and Status of Judges”], available at: <https://textbook.com.ua/pravka/1474611184>.
5. Kilicheva, T. M. “Civil Procedure Law”, available at: <http://194.44.152.155/elib/local/r166.pdf>.
6. Gorodovenko, V. V. (2011), “The principle of publicity and openness in domestic justice: problems of implementation”, *Bulletin of the Supreme Court of Ukraine*, no. 9 (133), pp. 38–43.

7. Havrylyuk, O. O. (2012), "The principle of publicity and openness in the administrative proceedings of Ukraine", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, International University of Business and Law, Kherson, Ukraine.
8. Ovsyannikov, O. O. "The genesis of the principle of publicity of the judiciary", available at: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n2/130oohsv.pdf>.
9. "On the Judiciary and Status of Judges": Law of Ukraine of 02 June 2016, available at: www.rada.gov.ua.
10. "Judicial power of Ukraine", available at: <https://www.youtube.com/channel/UCFDRcAmACu5ljF-YUMGctnA/about>.
11. "Civil Code of Ukraine": Law of Ukraine of January 16, 2003, available at: www.rada.gov.ua.
12. "The Criminal Code of Ukraine": Law of Ukraine of April 05, 2001, available at: www.rada.gov.ua.
13. "On State Secrets": Law of Ukraine of January 21, 1994, available at: www.rada.gov.ua.
14. "On access to court decisions": Law of Ukraine of December 22, 2015, available at: www.rada.gov.ua.

УДК 347.795.4:342.7:347.44

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2019-2-04>

Гарантії прав пасажирів за договором перевезення пасажирів

Самойленко Г. В.

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
georgesamoil1976@gmail.com

Ключові слова:

пасажир, перевезення, забезпечення прав пасажирів, здійснення прав, гарантії здійснення прав пасажиром, договір перевезення пасажирів, засоби впливу на поведінку перевізника.

Надійшло до редколегії:

19.08.2019

Прийнято до друку: 23.09.2019

Стаття присвячена актуальним питанням гарантії прав пасажирів як складових механізму забезпечення здійснення ним своїх прав як сторони договору перевезення пасажирів та носія правомочності свободи пересування. Оскільки останні мають реалізацію в договірних правовідносинах з перевезення пасажирів, то їх правове регулювання має відповідати вимогам забезпечення належного здійснення прав особою-пасажиром. Досягнення мети забезпечення прав пасажирів неможливе лише шляхом застосування правових гарантії. Автор визначив рівні правових гарантії забезпечення прав пасажирів, а саме загальноправові, галузеві цивільні, інституційні, субінституційні. В широкому значенні до гарантії слід віднести норми, умови, засоби, способи, прийоми та методи впливу на поведінку учасників правовідносин з перевезення пасажирів, щоби права пасажирів було дотримано, забезпечено їх здійснення пасажиром. Вони застосовуються на стадіях нормування, регулювання, здійснення та правозахисту. Серед останніх слід назвати правову регламентацію прав пасажирів, застосування зобов'язань, приписів, дозволів, заборон, правових обмежень, стягнень та стимулів.

Автор робить висновок, що окремі гарантії забезпечення прав